

001: krytis

Pirmoji diena. Paskutinės jo galimybės pradžia.

– Čia tos išlikėlės?

Kontrolis šalia „Pietinio pakraščio“ direktoriaus pavaduotojos stovėjo už vienpusio veidrodinio stiklo pertvaros, įsmeigęs akis į apklausų kambaryje sėdinčius tris individus. Sugrįžusias dvyliktosios ekspedicijos į Sritį X nares.

Pavaduotoja, augalota, prakauli keturiasdešimtmetė juodaodė, nieko neatsakė – Kontrolio tai nenustebino. Po vakardienos – įsikurti skirto pirmadienio – taryt ji be reikalo neištarė jam nė žodžio. Taip pat be reikalo į ją nepažvelgė, išskyrus tą vienintelį kartą, kai išgirdo prašymą, kad ir ji, ir visas personalas vadintų ją Kontroliu – ne Džonu ir ne Rodrigesu. Kiek patylėjusi pavaduotoja atsakė, kone prajuokindama susirinkusiuosius: „Tuomet mane vadinkite ne Greise, o Patiencija.“ Jos persimetimas nuo tikrojo vardo, kuris reiškė malonę, prie tokio pat iškalbingo, reiškiančio kantrybę, Kontroliui pasirodė įdomus. „Gerai, galiu jus vadinti tiesiog Greise“, – tarė jis, būdamas tikras, kad toks atsakymas jai

bus ne prie širdies. Pavadootoja atsilygino nuosekliai jį vadindama einančiuoju direktoriaus pareigas. Tai buvo tiesa: nuo jos viešpatavimo „Pietiniame pakraštyje“ iki tada, kai Kontrolis sustiprins savo pozicijas ir paims valdžią į savo rankas, praeis tam tikras laiko tarpas – jį reikės pereiti kaip slėnį, pildant dokumentų blankus, atliekant reikiamas procedūras, atsijojant senus darbuotojus ir samdant naujus. Iki tol jo valdžios klausimas gali būti miglotas.

Tačiau pavadootojos Kontrolis nenorėjo laikyti nei malonės, nei kantrybės įsikūnijimu. Buvo linkęs apie ją galvoti kaip apie abstrakciją ir net obstrukciją. Jos priverstas turėjo peržiūrėti įvadinį vaizdo įrašą apie šios įstaigos veiklą, nors iš anksto buvo aišku, kad jame pateiktos tik pradinės ir pasenusios žinios. Pavadootoja nedviprasmiškai leido suprasti, kad judviejų santykiai bus priešiški. Bent iš jos pusės.

– Kur jos buvo rastos? – pasiteiravo Kontrolis, nors iš tikrųjų norėjo paklausti, kodėl apklausiami asmenys neatskirti: dėl to, kad jums trūksta drausmės? Kad jūsų žinyboje jau seniai įsiveisė žiurkių? Dabar jos rūsyje ir mėgina prasigrauzti kelią lauk.

– Perskaitykite bylas, – atsakė pavadootoja, leisdama suprasti, kad jis jau turėjo būti tas bylas perskaitęs.

Ji išėjo.

Palikusi Kontrolį pamąstyti vieną su bylomis ant stalo ir trimis moterimis už stiklo. Žinoma, jis jau buvo perskaitęs bylas, tačiau tikėjosi išsisukti nepažadines itin jautraus pavadootojos budrumo ir galbūt užčiuopti, ką ji iš tikrųjų galvoja. Buvo skaitęs kai kuriuos jos asmeninės bylos įrašus, bet vis tiek dar nebuvo perpratęs, kas ji tokia, tik matė, kokią reakciją jai sukelia pats.

Nuo pirmosios tikros Kontrolio darbo dienos pradžios buvo praėjusios dar tik keturios valandos, tačiau jis jau pasijuto užsikrėtęs keisto pastato su nudėvėta žalia kilimine grindų danga

niūrumu ir senamadiškomis kitų sutiktų darbuotojų pažiūromis. Viskas čia persmelkta nuosmukio pojūčio – net saulė vangiai, be įkarščio skverbėsi pro aukštus stačiakampius langus. Kontrolis kaip paprastai vilkėjo kasdieninį juodą švarką ir kostiumines kelnes, baltus marškinius ir šviesiai mėlyną kaklaraištį, kas rytą nusiblizgindavo juodus batus. Dabar pagalvojo, kam taip stengėsi. Jam nepatiko, kad į galvą lenda tokios mintys, mat nesijautė aukščiau viso šito – atvirkščiai, *toks* ir buvo jo gyvenimas, tačiau tas mintis buvo sunku nuvyti šalin.

Kontrolis neskubėdamas atidžiai įsižiūrėjo į tris moteris, nors iš išorės mažai ką apie jas galėjo spręsti. Visoms trims išduotos vienodos uniformos – lyg ir kariškos, o kartu lyg ir šveicoriškos. Visoms trims nuskusti plaukai, sakytum būtų užsikrėtusios parazitais – ne kokiais nors nenusakomais, o paprastais, tarkim, utėlėmis. Visų veiduose išsispaudusi ta pati išraiška – tiksliau, juose nebuvo jokios išraiškos. Nevadink jų mintyse vardais, buvo pasakęs sau Kontrolis lėktuve. Iš pradžių jas tapatink tik su funkcijomis. O paskui pridėsi likusių prasmių. Tačiau Kontroliui ne itin sekdavosi laikytis nuošaliai. Jis mėgo kasti giliau, iki sluoksnio, kuriame pernelyg nepriblokšdamos atsiskleistų detalės.

Topografė buvo rasta savo namų terasoje iš kiemo pusės sėdinti krėslė.

Antropologę rado jos vyras, šeimos gydytojas: žmona beldėsi į jo privačios klinikos užpakalines duris.

Biologė aptikta už kelių kvartalų nuo savo namų, žole ir krūmokšniais apžėlusiam sklype spoksanti į apgriuvusią plytų sieną.

Kaip ir ankstesnės ekspedicijos dalyviai, nė viena visiškai neprisiminė, kaip išėjo iš Srities X, kirtusios nematomą jos ribą. Nė

viena nenutuokė, kad turėjo įveikti aplink šią sieną išrikiuotą sargybą, užtvaras ir kitas kariškių įrengtas kliūtis. Nė viena nežinojo, kas atsitiko ketvirtajai ekspedicijos narei – psichologei, kuri iš tikrųjų buvo dar ir „Pietinio pakraščio“ direktorė, nepaisiusi prieštaravimų *incognito* vadovauti ekspedicijai.

Visos trys, atrodo, apskritai beveik nieko neprisiminė.

Tą rytą užėjęs papusryčiauti į darbovietės valgyklą, Kontrolis pro pertvaromis padalytą langą per visą sieną žvilgtelėjo į vidinį kiemą, gausiai nustatytą akmeniniais staliukais, paskui – į pamažu slenkančią eilę (jo akimis, tokiam dideliam pastatui valgyklos lankytojų buvo per mažai) ir paklausė Greisės:

– Kodėl tiek nedaug džiaugsmo sugrįžus ekspedicijai?

Pavaduotoja įrėmė į Kontrolį kankinės žvilgsnį lyg mokytoja į itin negabų pataisininką.

– O kaip jūs manot, Kontroli?

Greisė jau buvo įsigudrinusi jo pravardei suteikti ironišką prasmę, tad jis pasijuto kaip savo senelio musulnės meškerės svarelis, pasmerktas tūnoti kurio nors iš keliolikos aplinkinių ežerų dumble.

– Mes visa tai perėjom po priešpaskutinės ekspedicijos. Devynis mėnesius juos klausinėjom ir vis tiek nieko nesužinojom. O per tą laiką jie mirtinai sirgo. Kaip jaustumėtės mumis dėtas?

Ilgį mėnesiai be nuovokos, o galiausiai – mirtis nuo itin piktybinės formos vėžio.

Kontrolis palengva pritariamai linktelėjo. Be abejo, ji teisi. Jo paties tėvas mirė nuo vėžio. Kontrolis nepagalvojo, kaip tai galėjo paveikti personalą. Jam tai tebebuvo abstrakcija, tik žodžiai lėktuve perskaitytoje ataskaitoje.

Čia, valgykloje, kiliminė grindų danga buvo tamsiai žalia su šviesiai žaliu stilizuotų strėlių raštu: strėlės buvo nukreiptos į kiemo pusę.

– Kodėl čia tiek mažai šviesos? – paklausė Kontrolis. – Kur dingsta šviesa?

Tačiau Greisė nebeatsakinėjo į jo klausimus.

Kai viena iš trijų apklausiamųjų – biologė – mažumėlę pasuko galvą į stiklo pusę, tarsi pro jį būtų mačiusi Kontrolį, šis nukreipė žvilgsnį į šalį lyg pavėluotai susidrovėjęs. Toks apžiūrinėjimas buvo beasmenis, profesinis, tačiau iš šalies gal taip neatrodė, tegul tos moterys žinojo, kad yra stebimos.

Kontroliui niekas nesakė, kad pirmąją darbo dieną jis praleis apklausdamas be nuovokos iš Srities X grįžusias ekspedicijos dalyves, tačiau Centras, siūlydamas šias pareigas, apie tai turėjo žinoti. Ekspedicijos dalyvės rastos beveik prieš pusantrą mėnesio ir prieš išsiunčiant į „Pietinį pakraštį“ mėnesį buvo testuojamos duomenų apdorojimo punkte šiaurėje. O Kontrolis tuo metu buvo išsiųstas į Centrą ir porą savaitių klausėsi instruktažo su visos dienos pertraukomis, kurios dėl nieko neveikimo nugrimzdo į užmarštį, tarsi taip ir būtų buvę numatyta leisti laiką. Po pertraukos viskas vykdavo padidinta sparta, siekiant jam sudaryti įspūdį, kad reikalas itin skubus.

Šios ir kitos detalės nuo pat atvykimo kėlė Kontroliui tuščią susierzinimą. Balsas, pagrindinis kontaktinis asmuo, per kurį Kontrolis palaikė ryšį su aukštesne valdžia, per pirmąjį instruktažo susitikimą leido suprasti, kad turinčiam tokią darbo patirtį tai bus lengva užduotis. „Pietinis pakraštys“ buvo virtęs atsilikusia, provincialia įstaiga, saugančia užgesusią paslaptį, kuri,

rodos, nieko nebedomino – šią problemą užgožė terorizmas ir ekologinė krizė. Kontrolio užduotį „pradžiai“ Balsas nusakė jam būdinga stačiokiška maniera: „Apšilti kojas, iširti ir įvertinti padėtį, o tada kastis giliau.“ Tokių užduočių Kontrolis jau senokai negaudavo.

Karjerą, per kurią, reikia pripažinti, būta pakilimų ir nuosmukių, Kontrolis pradėjo kaip operatyvininkas, kurio veiklos sritis buvo šalyje veikiančių teroristų kuopelių sekimas. Paskui jis buvo paaukštintas iki duomenų apibendrinimo ir organizacinės veiklos analitiko pareigų – dvidešimt trisdešimt banaliai panašių bylų, apie kurias jis neturėjo teisės kalbėti. Viešai nematomos bylos, išlaptintos istorijos apie nieką. Tačiau ilgainiui Kontrolis virto klaidų taisytoju – daugiausia, regis, dėl to, kad jam geriau sekėsi apčiuopti specifines kitų žmonių problemas negu įprastas problemas įveikti savo praktikoje. Jei sulaukęs trisdešimt aštuonerių buvo kam nors žinomas, tai būtent dėl šių gebėjimų. O tai reišė, kad Kontrolis nebūtinai užsibūdavo vienoje vietoje, nors dabar kaip tik šito norėjo – viską išsiaiškinti iki galo. Tik bėda, kad niekas nemėgsta klaidų taisytojų – „Ei, norit, parodysiu, ką blogai darote?“ – ypač jeigu mano, kad pačiam taisytojui seniai reikėjo pasitaisyti.

Pradžia būdavo gera, o pabaiga – ne visada.

Balsas taip pat užmiršo paminėti, kad Sritį X nuo išorinio pasaulio skiria riba, kurios kilmės net po trisdešimties su viršum metų niekas negali paaiškinti. Kontrolis pats užčiuopė šį faktą vartydamas bylas ir be reikalo pakartotinai žiūrėdamas įvadinį vaizdo įrašą, supažindinantį su įstaigos veikla.

Kontrolis nesitikėjo ir sukelti šitokią pavaduotojos neapykantą dėl to, kad pakeitė dingusią direktorę. Nors nesunkiai galėjo

tai numatyti: informacijos nuobiros Greisės byloje leido spėti, kad ji gimė žemesniosios vidurinės klasės šeimoje, iš pradžių lankė valstybinę mokyklą ir turėjo labiau už kitus pasistengti, kad įgytų dabartinę poziciją. O apie Kontrolį sklido gandai, kad jis priklauso tam tikrai nematomai dinastijai – savaime aišku, tai kėlė kitų priešišumą.

– Jos pasiruošusios. Prašom su manim, – sukomandavo tarpduryje vėl pasirodžiusi Greisė.

Kontrolis žinojo keletą būdų įveikti kolegų pasipriešinimą arba palaužti jų valią. Galbūt reikės išbandyti viską.

Pro stiklą įrėmęs akis į biologę, paėmė nuo stalo dvi iš trijų bylų, perplėšė jas perpus – delnais juto, kaip persisuka lapai, – ir išmetė į šiukšlių dėžę.

Už nugaros pasigirdo gaiktelėjimas lyg paspringus.

Dabar jis atsigrėžė – kaip tik tą akimirką, kai pavaduotoja užvirė bežadžiu pykčiu. Tačiau jos akyse šmėstelėjo ir atsargumo šešėlis. Puiku.

– Kodėl iki šiol saugote popierines bylas, Greise? – paklausė žingtelėdamas į priekį.

– To reikalavo direktorė. Turėjote priežasčių suplėšyti?

Kontrolis nieko neatsakė.

– Greise, kodėl jūs visi, kalbėdami apie Sritį X, vengiate žodžių „ateiviai“ arba „nežemiška kilmė“?

Jis ir pats vartojo šiuos žodžius nenoromis. Kai jam buvo išdėstyta tiesa, kartais pajusdavo savyje atsiveriant didžiulę tuščią prarają, pilną netikėjimo šūksnių. Bet neišsiduodavo. Nieko negalėjai išskaityti iš pokerio lošėjo veido – taip jam sakydavo meiluzės, giminės ir net nepažįstamieji. Maždaug šešių pėdų ūgio. Abejingai santūrus. Raumeningas, atletiško sudėjimo, nė nesu-

šilęs nubėgdavo kelias mylias. Rūpinosi mityba, neapleisdavo mankštos, nors mėgo viską.

Greisė nepasidavė:

– Nieko tikro nežinoma. Negalima spręsti iš anksto.

– Net po šitiek laiko? Man reikia pasikalbėti tik su viena iš jų.

– Ką?! – nustebo ji.

Persuktų plėšomų lapų sukeltas pojūtis iš delnų persimetė į pokalbį.

– Kitos bylos man nereikalingos, nes turiu apklausti tik vieną iš jų.

– Turite apklausti visas tris, – atsakė Greisė. Tarsi dar ne visai supratusi.

Kontrolis grįžtelėjo paimti likusios bylos.

– Ne – tik biologę.

– Tai klaida.

– Septyni šimtai penkiasdešimt trys – ne klaida, – atsakė jis. – Ne klaida ir septyni šimtai dvidešimt du.

– Jūs nesveikas, – prisimerkusi tarė Greisė.

– Palikite biologę, – Kontrolis nuleido negirdomis jos pastabą, bet perėmė jos sintaksę. *Žinau kai ką, ko jūs nežinote.* – Kitas išveskite į jų patalpas.

Greisė išpūtė į jį akis lyg į kokį graužiką, tartum neapsispręsdama, ar juo bjaurėtis, ar gailėti. Vis dėlto po minutės šaltai linktelėjo ir išėjo.

Kontrolis su palengvėjimu atsiduso. Nors privalėdama paklusti jo įsakymams, Greisė dar porą savaičių valdys personalą ir galės jam sudaryti tūkstantį kliūčių, kol jis galutinai įsitvirtins.

Ar tai alchemija, ar tikri burtai? Gal jis klysta? O jeigu klysta, ar tai svarbu? Juk vis tiek visos jos vienodos.

Tai, tai svarbu.

Tai paskutinė jo galimybė.

Taip sakė motina prieš jam čia atvykstant.

x

Motina Kontroliui dažnai atrodydavo lyg tolina pašvaistė, nušviečianti visą nakties dangų. Pasirodanti ir dingstanti, dingstanti ir vėl pasirodanti, bet nuolat prisimenama; galbūt stebinanti – kas tai, kas tos šviesos šaltinis. Bet iš tikrųjų to *permanyti* buvo neįmanoma.

Vienturtė Severansų duktė Džekė pasekė tėvo pėdomis ir pranojo jį tarnyboje – dabar ji buvo pasiekusi kur kas aukštesnį lygį, nei kada nors karjeros laiptais buvo užkopęs Džekas Severansas, o jis buvo daugybę apdovanojimų pelnęs agentas. Džekas užaugino energingą, organizuotą, vadovauti mokačią dukterį. Kiek žinojo Kontrolis, senelis vaikystėje Džekę pratino įveikti sunkius kliūčių ruožus, durtuvais badyti maišus su miltais. Namuose buvo ne kažin kiek šeimos albumų, tad šių žinių nebuvo kaip patikrinti. Kad ir koks buvo Džekės auklėjimo procesas, tėvas jai įdiegė kažkokio atsainaus žiaurumo iš kitų reikalaujant aukštų darbo rezultatų ir tikslingai išugdytą ypatybę, kartais pasireikšdavusią neva abejingumu kitų likimui.

Kontrolis pašėlusiai žavėjosi motina, kai ji įgydavo tolimos pašvaistės pavidalą, ir iš tikrųjų ja sekė, tegul žemesniu lygiu, tačiau... kaip gimdytoja ji nebuvo patikima, net būdama šalia: ne visada laiku paimdavo sūnų iš mokyklos, kartais pamiršdavo įdėti jam priešpiečių, ne visada padėdavo ruošti namų darbus – retai atitiko reikalavimus, laikomus svarbiais šia pus takoskyros,

paprastame žemiškame gyvenime. Kita vertus, motina skatino karštingą Kontrolio veržlumą siekiant patekti į slaptąją tarnybą ir ten patekus.

Kita vertus, seneliui Džekui tokia idėja, rodos, niekada nepatiko – kartą pažiūrėjęs į jį pasakė: „Nemanau, kad jam užteks parako.“ Toks įvertinimas pritrėnkė šešiolikmetį, jau pasirinkusį šį kelią, tačiau paskui jis tapo tik ryžtingesnis, labiau susitelkęs ir dažniau kėlė galvą į pašvaistę danguje. Vėliau pagalvodavo, kad senelis dėl to ir pasakė tuos žodžius. Senelis buvo lyg nenuspėjamas miško gaisras, o motina – lyg ledinio melsvumo liepsna.

Kai jam buvo aštuoneri ar devyneri, visi trys pirmą kartą išvyko į vasarnamį prie ežero – pasak motinos, „į mūsų privatų šnipų klubą“. Čia prieš nubrizgusią sofą kampe stovėjo senas televizorius. Senelis mokydavo berniuką, kaip pajudinti anteną, kad ši geriau gaudytų signalą:

– Truputį kairiau, Kontroli, – kalbėdavo senelis. – Dar trupčiuką.

Mamai kitame kambaryje vartant keletą išslaptintų bylų, atsižvelgtų iš darbovietės. Taip jis gavo pravardę nežinodamas, kad senelis ją nušvilpė iš šnipų žargonu*. Kaip ir būdamas vaikas, Kontrolis laikėsi įsikibęs savo pravardės kaip kažko puikaus, ką senelis dovanojo jam iš meilės. Bet jam užteko nuovokumo daugelį metų nesigirti šia pravarde svetimiems, net savo merginoms. Kontrolis leido kitiems manyti, kad tai vidurinėje mokykloje, kai jis buvo atsarginis futbolo** komandos puolėjas, gauta sportinė pravardė.

* *Control* (angl. kontrolė, reguliavimas; valdymo mygtukas) – slaptųjų tarnybų profesinis terminas: asmuo, įtariamųjų sekimo pratybose nuotoliniu būdu, dažnai elektroninėmis priemonėmis, valdantis komandą. (Čia ir toliau – vert. past.)

** Čia ir kitur – amerikietiškojo futbolo.

„Truputį dešiniau, Kontroli.“ Mesk kamuolį kaip tikra žvaigždė. Labiausiai jam patikdavo nuspėti, kur gali būti gaudytojai, ir tiksliai perduoti kamuolį. Nors per treniruotes tai pavykdavo geriau, jam teikė džiaugsmą pats judesių tikslumas, geometrija, gebėjimas numatyti jų eigą.

Suaugęs prisiėmė šią pravardę kasdieniame gyvenime. Jau buvo pajutęs, kad ji duota iš aukšto, lyg norint įgelti, bet senelio taip ir nepaklausė, ar šis dėl to ir praminė anūką Kontroliu, o gal turėjo kitokių minčių. Spėliodavo, ar nenustatė senelio prieš save, trobelėje prie knygų leisdamas ne mažiau laiko negu su meškerėmis prie ežero.

Žodžiu, jis priėmė savo pravardę, iš naujo įprasmino ir leido jai prigyti. Tačiau tik dabar liepė bendradarbiams vadinti jį Kontroliu – pats nesuprasdamas kodėl. Tiesiog jam šovė į galvą, kad tai iš tikrųjų galėtų būti naujas startas.

Truputį kairiau, Kontroli, ir galbūt pavysi tą pašvaistę.

x

Kuo ją patraukė apleistas sklypas? Ši mintis Kontrolio nepaliko nuo pat ryto, kai peržiūrėjo stebėjimo kameros įrašą. Kodėl biologė parėjo ne namo, o į tuščią sklypą? Kitos dvi moterys grįžo į joms svarbias vietas, su kuriomis turėjo kokį nors emocinį ryšį. O biologė išstis valandas užsimiršusi prastovėjo tame šabakštyne. Daugybę įtariamųjų vaizdajuostėse peržiūrėjęs Kontrolis buvo įgudęs net iš kasdieniškiausių gestų ar veido raumenų virptelėjimo atpažinti signalą, bet... šįkart įrašė nebuvo nieko panašaus.

Biologės atsiradimas „Pietiniame pakraštyje“ buvo užregistruotas gavus pranešimą iš vietos policijos, sulaikiusios ją kaip

valkata, – tai buvo pavėluota reakcija, paskatinta „Pietinio pakraščio“ surengtų aktyvių paieškų, per kurias aptiktos kitos dvi sugrižėlės.

Ir dar tas neaiškumas dėl glaustumo prieš dar didesnę glaustumą.

753. 722.

Plona gija, tačiau Kontrolis jau numanė, kad šiame darbe viską lems smulkios detalės, detektyvo darbas. Niekas čia nebus lengva. Neverta tikėtis laimingo atsitiktinumo, po ranka nepasipins joks minkštaprotris bombų dirbėjas, ginkluotas trąšomis ir atgyvenusia ideologija, kuris apklausų kambarį praskystų po dvidešimt minučių.

Per parengtinius pokalbius prieš nusprendžiant, ką siųsti į dvyliktąją ekspediciją, biologė, sprendžiant pagal garso įrašo išklotinę jos byloje, teištare 753 žodžius. Kontrolis juos suskaičiavo. Tarp jų buvo žodis „pusryčiai“ – viskas, ką biologė atsakė į vieną iš klausimų. Kontrolį tas atsakymas sužavėjo.

Laukdamas, kol jam paruoš kompiuterį, tarnybinį leidimą, slaptažodžius ir prieigos kodus bei atlikdamas kitus ritualus, pernelyg gerai pažįstamus pereinant iš vienos agentūros ar departamento į kitą, Kontrolis kelis kartus perskaičiavo išklotinės žodžius.

Jis pareikalavo buvusios direktorės kabineto, nepaisant Greisės pastangų uždaryti jį išgirtame šluotų sandėliuke, kuo toliau nuo įvykių centro. Taip pat jis pareikalavo kabinete palikti viską, kaip buvo, net asmeninius reikmenis. Pavaduotojai aiškiai nepatiko, kad jis knaisiosis po direktorės daiktus.

– Jūs nesveikuojate, – visiems išėjus tarė Greisė. – Lyg būtų mėt ne visai čia.